

IMPLEMENTATIE VAN HET RECHT VAN DE ISLAM IN DE NEDERLANDSE
WETGEVING EN JURISPRUDENTIE

Mr.drs. F.A. van Bakelen

Wetenschappelijk medewerker Handelsrecht Faculteit der
Rechtsgeleerdheid Rijksuniversiteit Groningen

1. WETGEVING

a. VLEESKEURINGSWET (1)

Sūra 5,3 van de Koran bepaalt :

"Verboden is voor ulieden het verstorvene en bloed en
zwijnenvlees en wat geslacht is met een aanroep, die
niet tot Allah was, en het gewurgde en het doodgeslage-
ne en het afgestorte en het met hoornen gespieste en
waarvan wilde dieren gegeten hebben, behalve wat gij
geslacht hadt en wat geofferd is op het afgodsblok, en
ook dat gij verdeling zoekt door de lotspijlen; die
dingen zijn verkeerdheid.

.....

Maar zo iemand in noodzaak is tijdens hongersnood, zon-
der dat hij schuldig afwijkt wegens zonde, dan is Allah
vergevend en barmhartig" (2).

Op dit vers uit de Koran over de spijswetten, Al-Mā'ida
(de dis), beroepen zich de Moslims, zijnde een dwingend
(rechtelijk) religieus voorschrift, bij het slachten vol-
gens Islamitische ritus. Deze slachtmethode wordt voorge-
schreven vanwege het verbod tot het eten van bloed. Bij het
ritueel slachten dient het dier tevoren niet bedwelmd of
bewusteloos te worden gemaakt, alvorens de halssnede wordt
toegebracht (3).

De mogelijkheid van het ritueel slachten volgens Islamiti-
sche ritus past geheel in het kader van art. 6 Grondwet,
dat luidt (4) :

- (1) Ieder heeft het recht zijn godsdienst of levensover-
tuiging, individueel of in gemeenschap met anderen,
vrij te belijden, behoudens ieders verantwoordelijk-
heid volgens de wet.

(2) De wet kan ter zake van de uitoefening van dit recht buiten gebouwen en besloten plaatsen regels stellen ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.

De voorschriften van het gebod vervat in de Islamitische Wet, de Shari^cah, tot het ritueel slachten van dieren die bestemd zijn voor menselijke consumptie zijn o.a. te vinden in The Hedaya, or guide, a commentary on the Mussalman laws (5).

In Nederland kan verwezen worden naar art. 11 van het Vleeskeuringsbesluit ter uitvoering van de Vleeskeuringswet(6). Dat het ritueel slachten niet overal zonder problemen verloopt moge blijken uit verschillende publicaties(7).

Inhaerent aan art. 11 Vleeskeuringsbesluit is art. 12, dat bepaalt dat het slachten volgens o.a. Islamitische ritus slechts mag geschieden in door Onze Minister aan te wijzen slachthuizen. Aldus kwamen verschillende ministeriële besluiten tot stand(8), mede met het oog op de volksgezondheid en in het belang van de openbare orde.

b. WET OP DE LIJKBEZORGING(9)

De pogingen tot wijziging en aanpassing van deze wet dateren reeds van begin zeventiger jaren, zie Wetsontwerp 11.256 dd. 15 april 1971, Zitting 1970-1971. In het nader Voorlopig Verslag, vastgesteld 1 maart 1978, wordt door de Tweede Kamer gevraagd of rekening zal worden gehouden met de wens van Moslims om het lijk zonder kist te begraven.

Een van de politieke partijen vroeg de regering een bepaling aan het Ontwerp toe te voegen die tegemoet komt aan de problemen die Islamieten in Nederland ondervinden bij hun begrafenisplechtigheden. Het leek deze leden een eis van rechtvaardigheid en verdraagzaamheid toe dat het ritueel begraven van Islamieten in Nederland niet door wettelijke bepalingen wordt belemmerd.

In de nadere Memorie van Antwoord, ontvangen 9 maart 1981, wordt gesteld:

"Wij stellen ons voor dat het mogelijk zal zijn op enigerlei wijze met islamitische gebruiken rekening te houden. De mogelijkheid daartoe bestaat, nu het in artikel 1a van de huidige wet opgenomen voorschrift dat begraving dient te geschieden in een gesloten kist in het ontwerp

niet is overgenomen, doch in de algemene maatregel van bestuur wordt opgenomen, waardoor gemakkelijker aandacht kan worden besteed aan eventuele uitzonderingen".

In de Nota naar aanleiding van het eindverslag, ontvangen 23 juli 1982, wordt opgemerkt:

"De leden van.....vroegen of er bij het vaststellen van de algemene maatregel van bestuur op grond van artikel 34, rekening zal worden gehouden met gebruiken van de Islam en van andere religies. Wij kunnen de leden van deze fractie verzekeren dat er naar zal worden gestreefd zo weinig mogelijk belemmeringen in de te treffen regeling op te nemen. Slechts indien belangen van volksgezondheid, opsporing van strafbare feiten of openbare orde het eisen, zal dit niet mogelijk zijn".

Op 22 februari 1983 zag het voorlopig verslag van de vaste commissies voor Binnenlandse Zaken en de hoge colleges van Staat, voor Justitie en voor Welzijn en Volksgezondheid het licht: Eerste Kamer, Zitting 1982-1983, Nr. 84a. Momenteel ligt het Ontwerp nog altijd ter tafel.

Na een jarenlange strijd met allerlei instanties kunnen Moslims binnenkort hun doden in eigen omgeving overeenkomstig Islamitisch begrafenisritueel begraven. Op de algemene begraafplaats aan de Van der Wijckstraat te Hoogeveen zal een tweede Moslimse begraafplaats worden geopend(10). Dat zal het resultaat zijn van een samenwerkingsverband van de Drenthse gemeenten Hoogeveen, Emmen, Assen, Meppel en Coevorden, die hiervoor ruimte hebben geschapen in hun begroting voor 1983.

Moslims stellen er prijs op hun doden zo snel mogelijk te begraven. Echter, de Wet op de Lijkbezorging verbiedt een begrafenis binnen 36 uur. Hoewel de Officier van Justitie geen generaal pardon kan geven, zal de burgemeester van Hoogeveen in individuele gevallen misschien een ontheffing kunnen verlenen.

Conform Moslimse ritus wordt het lijk -in een ziekenhuis- door een geestelijk leider ritueel gewassen en in een witte doek gewikkeld. Vervolgens wordt het naar de moskee gebracht waar een gebedsdienst wordt gehouden. Op de begraafplaats wordt het stoffelijk overschot, dat nog steeds in een witte lijkwade is gehuld, uit de kist gehaald en in het graf gelegd met het hoofd in de richting van Mekka(11), waarbij mannen iets dieper te ruste worden gelegd dan vrouwen. Steeds ligt het lijk in een holte van stenen of mogelijk

planken, opdat het niet rechtstreeks in aanraking komt met aarde.

In dit verband zij gewezen op opgemeld art. 34 iuncto art. 39 van het Ontwerp 11 256, die luiden:

Art. 34

"Wij kunnen omtrent de wijze van begraven, de inrichting van het graf en de afstand van de graven onderling bij algemene maatregel van bestuur regelen stellen".

Art. 39

1. Een bijzondere begraafplaats kan slechts worden aangelegd en in stand gehouden door een kerkgenootschap dan wel door een privaatrechtelijk rechtspersoon of een natuurlijk persoon.
2. Onder kerkgenootschap wordt mede verstaan een onderdeel daarvan of een rechtspersoon, in het leven geroepen door een of meer kerkgenootschappen of onderdelen daarvan".

c. SUBSIDIËRING GEBEDSRUIMTEN VOOR MOSLIMS(12)

Op 21 december 1981 nam de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk een besluit inzake de tijdelijke regeling voor financiering gebedsruimten voor Moslims, Nr. U 27439, Afd. Welzijn Buitenlanders(12).

In dit besluit memoreert de bewindsman de Globale Regeling inzake Subsidiëring Gebedsruimten, zoals afgekondigd bij Brief WB 46649 dd. 13 april 1976. Korthedshalve wordt verwezen naar het rapport Religieuze Voorzieningen voor Ethische Minderheden in Nederland, het zogenaamde rapport Waardenburg, Rijswijk, januari 1983, Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en wel in concreto naar de blzz. 64 e.v., alsmede de bijlagen no's 3, 4 en 5 resp. op blzz. 96, 99 en 105(13).

Art. 13 van het besluit van 21 december 1981/nr. U 27439 stelt de afloop van de financieringsregeling op 1 januari 1984. Het rapport Waardenburg beveelt aan de voortzetting van de dan aflopende subsidie-regeling(14).

Tijdens de sluiting van het Islam-symposium te Rotterdam op 28 mei 1983 hebben vertegenwoordigers van alle moslim-organisaties in Nederland de Minister President en het Parlement meegedeeld dat zij volledig staan achter de aanbevelingen van opgemeld rapport(15).

2. JURISPRUDENTIE

a. Status imam (16)

I. KB 10 september 1982, nr. 5, adviesnr. 4300/82 (17).

Op 14 april 1981 wees het College voor de verlening van bijstand (18) te A. de door X op 3 oktober 1980 ingediende aanvraag om bijstand af op grond van de (voornaamste) overwegingen:

- a. "dat X zich weliswaar op 3 oktober 1980 als werkzekerende bij het GAB heeft laten inschrijven, doch dat het college, omdat betrokkene vanuit zijn functie driemaal daags in de gebedsdienst moet voorgaan, van oordeel is, dat zijn feitelijke beschikbaarstelling voor arbeid in dienstbetrekking vanwege die beperkingen te verwaarlozen is;
- b. dat het college voorts van mening is, dat betrokkene moet worden aangemerkt als een bedienaar van een kerkelijk ambt;
.....
dat, aangezien evenwel aan Nederlandse bedienaren van een kerkelijk ambt geen bijstand kan worden verleend, deze, gelet op het bepaalde in dat artikellid (art. 84 lid 1 Algemene Bijstandswet, FAVB), ook in het geval van X niet kan worden toegekend.....".

De Kroon besluit het verzoek af te wijzen, overwegende:

"dat X werkzaam is als imam voor het Islamitisch Cultureel Centrum en in verband daarmee driemaal per dag moet voorgaan in gebedsdienst;
.....
dat ten aanzien van een bedienaar van een geestelijk ambt geldt, dat het behoort tot de verantwoordelijkheid van de gemeenschap waarvoor hij werkzaam is om in zijn kosten van het bestaan te voorzien;
dat naar Ons oordeel ten aanzien van betrokkene die zich weliswaar als werkzekerende heeft laten inschrijven bij het GAB-, gelet op zijn werkzaamheden als geestelijke, van een daadwerkelijke beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt geen sprake kan zijn;
dat betrokkene, gelet op het vorenstaande, niet als werkloze werknemer in de zin van de RWW kan worden aangemerkt;.....".

II. Rb. 's-Gravenhage 9 februari 1983, Rolnummer KG 83/89,
Kort Geding 1983, nr. 102.

Synopsis: Het algemeen belang brengt mede, dat aan het vereiste van een machtiging tot voorlopig verblijf ook ten aanzien van "Imams" strikt de hand dient te worden gehouden. Juist omdat voor functionarissen in het godsdienstig en geestelijk leven (*onderlijning van mij, FAVB*) het beslissen omtrent de machtiging tot voorlopig verblijf in feite de enige mogelijkheid voor de Staat is om zijn bevoegdheden op grond van de Vreemdelingenwet te kunnen uitoefenen. De stelling, dat het weigeren van de verblijfsvergunning in strijd zou zijn met de in de Grondwet en in de internationale verdragen verankerde grondrechten van vrijheid van godsdienst en godsdienstuitoefening gaat niet op (ro 3.6. en 3.7. vonnis)

Vanwege het belang van de rechtsoverwegingen (rô) laat ik hier een gedeelte integraal volgen.

"3.3. De Overheid onderkent dat het voor het welbevinden van de hier te lande legaal verblijvende vreemdelingen van Islamitische geloofsovertuiging van belang kan zijn dat een Islamitische gebedsvorganger aanwezig is. Met die aanwezigheid kan tevens een Nederlands belang gemoeid zijn. Met het oog daarop stelt de Overheid de mogelijkheid open aan imams een vergunning tot verblijf te verlenen met inachtneming van de uitgangspunten van het in zijn algemeenheid gevoerde restrictieve toelatingsbeleid. In het kader van dat beleid zijn controle en toezicht op de vestiging ook van imams onontbeerlijk. Daartoe noopt niet alleen het restrictieve toelatingsbeleid op zichzelf, maar in het bijzonder het feit dat in Nederland tal van Islamitische groeperingen aanwezig zijn die er veelal tegengestelde opvattingen op verschillende terreinen op na houden en voorts in velerlei opzichten tegengestelde belangen hebben....."

3.4. Islamitische gemeenschappen die zich willen voorzien van een gebedsvorganger kunnen bij de met de uitvoering van de Vreemdelingenwet belaste autoriteiten een imam voordragen. Deze kan dan vervolgens uit het land van herkomst een machtiging voorlopig verblijf aanvragen, hetgeen het ministerie van Justitie in staat stelt een nader onderzoek in te stellen, teneinde zich een oordeel te vormen over vragen als: hoeveel imams dienen er in Nederland werkzaam te zijn; mag worden aangenomen dat het levensonderhoud van de door een groepering aangetrokken imam voor

langere tijd gewaarborgd is; is er passende huisvesting aanwezig; moet gevreesd worden dat de voor de betrokken groepering aangetrokken en aanvaardbaar geachte imam de hierboven aangegeven politieke en interreligieuze tegenstellingen die onmiskenbaar tussen de verschillende Moslimgroeperingen in ons land bestaan, zal opwekken of aanwakkeren, zodat mogelijk uit een oogpunt van openbare rust, openbare orde of nationale veiligheid bezwaren tegen zijn verblijf hier te lande bestaan? Voorts wil gedaagde (*De Staat der Nederlanden, FAVB*) voorkomen dat illegaal in Nederland verblijvende vreemdelingen hun verblijf trachten te legaliseren door zich plotseling op te werpen als geestelijke voorganger".

III. Ktr. Bergen op Zoom 9 maart 1983, Rolnummer 29/83.

"Eiser is op of omstreeks 10 maart 1979 in dienst getreden als Imâm (voorganger in een Mohammedaanse eredienst) bij gedaagde. Zijn salaris bedroeg f 800.- per maand. Op 3 oktober 1982 besloot de congregatie tot beëindiging van het dienstverband met eiser en op 4 oktober 1982 is dit aan eiser medegedeeld. Partijen nemen beide aan dat de opzegtermijn vier weken bedroeg, zodat dit ontslag per 1 november 1982 effect kon sorteren. Weliswaar beweert eiser nog dat voor ontslag nodig zou zijn de toestemming van de Directeur van het Gewestelijk Arbeidsbureau, doch deze toestemming is niet nodig voor personen, die een geestelijk ambt bekleden. Weliswaar betoogt eiser nog dat dit voor hem niet het geval zou zijn, doch alle definities welke Nederlandse woordenboeken geven betreffende het begrip Imâm gaan uit in ieder geval van een voorganger in de Mohammedaanse eredienst, zodat Wij het standpunt van eiser moeten verwerpen. Het gegeven ontslag is dus alleszins geldig en aan eiser dienen zijn vorderingen als ongegrond en onbewezen te worden ontzegd met eisers veroordeling in de proceskosten....."

Van dit vonnis is inmiddels appel ingesteld bij de Rechtbank te Breda, rolnummer 3745/83. Advies werd ingewonnen van het Institut Suisse de droit comparé te Genève (*zie no. 40, maar ook no. 39 van het overzicht juridische literatuur*).

Het probleem voor de rechterlijke macht inzake de status van de imam is pas goed manifest geworden na het symposium(19).

b. LEERPLICHTWET (20)

IV. Ktr. Rotterdam 9 juli 1982, Parketnummer 10.272.976.82
Rolnummer 171.

Verschillende ouders van Moslimse geloofsovertuiging houden hun huwbare dochters thuis en laten ze niet inschrijven als leerling van een school. Dit zou gebeuren op grond van religieuze en praktische overwegingen.

Volgens deze ouders zou volgens de Koran contact voor meisjes vanaf een jaar of twaalf met jongens taboe zijn. Deze meisjes zijn vaak al uitgehuwelijkt en de ouders vinden dat zij zich beter op het huwelijk kunnen voorbereiden dan op school allerlei zaken o.a. de Nederlandse samenleving betreffende te leren.

Soms ook worden meisjes van school thuisgehouden om in de huishouding te helpen(21).

Dit schoolverzuim levert voor de ouders van minderjarige kinderen op een overtreding van het in artikel 2 van de Leerplichtwet 1969 gestelde in samenhang met de artikelen 1, 3 en 26 lid 1. Voorts is de straf gegrond op de artt. 14a, 14b, 14c, 23, 24, 24c en 91 van het Wetboek van Strafrecht.

In opgemeld vonnis van de Rotterdamse Kantonrechter werd de vader die het gezag uitoefende over danwel zich met de feitelijke verzorging had belast van zijn minderjarige dochter een geldboete ad f 500 opgelegd ,met als bijzondere voorwaarde dat verdachte binnen drie maanden, nadat het strafvonnis onherroepelijk is geworden, zorg zou dragen dat zijn in de telastelegging genoemde dochter als leerling van een school werd ingeschreven en daartoe contact diende op te nemen met één van de leerplichtambtenaren in de gemeente Rotterdam.

c. ARBEIDSRECHT (22)

V. Rb. 's-Hertogenbosch 17 september 1982 (23)
(Appel van Ktr. 's-Hertogenbosch 12 mei 1981, Rolnummer 2216/1980).

Het betrof in deze casus een ontslag op staande voet vanwege het niet verschijnen op het werk van een werkneemster ter viering van het Suikerfeest ter gelegenheid van het einde

van de Ramadan.

De Rechtbank vernietigde het vonnis van de Kantonrechter en veroordeelde werkgeefster tot doorbetaling van loon totdat op rechtsgeldige wijze een einde aan de dienstbetrekking zal zijn gekomen, daarbij o.a. overwegende:

"Overwegende dat X echter bij de toelichting op haar grief als nieuwe stelling in hoger beroep heeft aangevoerd, dat op 12 augustus 1980 voor Mohammedanen een heilig feest werd gevierd, te weten het Suikerfeest, ter gelegenheid van het einde van de Ramadan; en dat werkverzuim op een zodanige feestdag niet kan worden aangemerkt als een dringende reden voor ontslag op staande voet, aangezien elke werknemer het recht heeft zijn religieuze feesten te vieren;

Overwegende dat Y daartegen slechts heeft aangevoerd, dat zij veel Turkse werknemers in dienst heeft; en dat aan alle Turkse werknemers verlof op 12 augustus 1980 was geweigerd, omdat de gang van zaken in het bedrijf dat niet toeliet;

Overwegende dat de rechtbank in deze van oordeel is, dat Mohammedaanse werknemers op hun heilige feestdagen in beginsel aanspraak hebben op een vrije dag-de eerbied, die in een verdraagzame maatschappij met godsdienstvrijheid, aan ieders godsdienstige opvattingen moet worden betuigd brengt zulks mee-, en van dat beginsel slechts onder bijzondere omstandigheden mag worden afgeweken-omstandigheden overeenkomstig de omstandigheden, waaronder op de erkende christelijke feestdagen ook wel eens gewerkt moet worden-;

Overwegende dat Y dergelijke omstandigheden geenszins heeft aangevoerd, en haar beroep op de gang van zaken in het bedrijf in dit verband onvoldoende is;

Overwegende dat er mitsdien van moet worden uitgegaan, dat Y X ten onrechte haar vrije dag heeft geweigerd, en, nadat X toch van het werk was weggebleven, X ten onrechte op staande voet heeft ontslagen;

Voor een problematiek van hele andere orde zie HR 14 januari 1983, RvdW 1983, 29 (jurisprudentie-overzicht no. 12 Goudse handdruk-arrest;voorts dat overzicht no's 17, 21 en 37).

d. VESTIGINGSWET BEDRIJVEN 1954 art. 15 lid 1 aanhef en onder b iuncto Delegatiebeschikking IV (24)

VI. College van Beroep voor het Bedrijfsleven 12 april 1983, No. 76/45/88.

De spijsvoorschriften gebaseerd op de Koran brachten met zich mede, dat speciale slagerijen naar Islamitische ritus werden ingericht.

Voor Moslims kan dat problemen scheppen indien zij niet beschikken over bewijsstukken van handelskennis en vakbekwaamheid.

Uit de serie uitspraken van het CBB -zie speciale bijlage- wordt opgemelde onder Uw aandacht gebracht.

Het Hoofdbedrijfschap Ambachten te 's-Gravenhage heeft bij brief van 29 juni 1982 aan verzoeker X mededeling gedaan van zijn besluit tot afwijzing van verzoekers aanvraag om ontheffing van het verbod tot het uitoefenen van het slagersbedrijf, beperkt tot de werkzaamheden van de Islamitische slager.

Dit verzoek kan worden gebaseerd op art. 15 lid 1 en onder b van de Vestigingswet Bedrijven 1954 iuncto Delegatiebeschikking IV.

Verzoeker heeft tegen dat besluit bezwaar gemaakt en, nadat het Hoofdbedrijfschap Ambachten het bezwaar van de hand had gewezen, beroep ingesteld bij een op 17 november 1982 ter griffie ingekomen verzoekschrift.

Het Hoofdbedrijfschap Ambachten, verweerder, heeft op 14 december 1982 een verweerschrift ingediend, waarbij hij heeft geconcludeerd tot verwerping van het beroep. Onder de bescheiden die werden overlegd door verweerder waren o.a. het op de ontheffingsaanvraag betrekking hebbende advies van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Oostelijk Noord-Brabant en de protocollen van door verzoeker op 18 mei 1982 afgelegde eenvoudige vakbekwaamheidsproef.

"Overwegende ten aanzien van het recht:

.....

Verzoeker is op 1 maart 1939 te Ankara (Turkije) geboren. Hij is in 1970 naar Nederland gekomen, waar hij als fabrieksarbeider is gaan werken.

In 1981 heeft hij een Islamitische slagerij overgenomen
..... In verband daarmee heeft hij in november 1981 de onderhavige ontheffingsaanvraag ingediend.

Buitenlandse islamieten die hier te lande het slagers-

bedrijf willen uitoefenen met inachtneming van de Islamitische voorschriften, doch die, zoals verzoeker, niet in het bezit zijn van een voor de uitoefening van het slagersbedrijf aangewezen bewijsstuk van handelskennis en van een voor de uitoefening van dat bedrijf aangewezen bewijsstuk van vakbekwaamheid, worden door verweerder volgens het door hem gevoerde ontheffingsbeleid tegemoet gekomen. Die tegemoetkoming bestaat hierin, dat verweerder de aanvrager een ontheffing verleent voor de uitoefening van het slagersbedrijf, indien:

- a. gelet op het aantal van de in de plaats van vestiging wonende Islamitische buitenlanders enerzijds en het getal van de aldaar gevestigde Islamitische slagers anderzijds, de bedrijfsuitoefening van de aanvrager in die plaats in een behoefte voorziet, hetgeen volgens verweerders beleidslijn het geval is, indien niet op iedere 1000 ter plaatse wonende Islamitische alleenstaanden en gezinshoofden een Islamitische slager is gevestigd, en bovendien
- b. degene, die in de aanvraag als beheerder is genoemd, met gunstig gevolg heeft deelgenomen aan een onderzoek inzake zijn vakbekwaamheid voor de uitoefening van het slagersbedrijf, welk onderzoek ligt op het niveau van een beperkte, en op de bedrijfsuitoefening volgens de Islamitische voorschriften afgestemde, eenvoudige proef.

Van oordeel dat in dit geval aan het criterium onder a. was voldaan, heeft verweerder verzoeker een beperkte ontheffing in het vooruitzicht gesteld, indien hij met goed gevolg zal deelnemen aan een eenvoudige proef, als bedoeld onder b.

Op 18 mei 1982 heeft verzoeker deelgenomen aan een proef, waarbij voor alle onderdelen van zowel het praktisch, als het mondeling gedeelte, een onvoldoende resultaat werd behaald, met de aantekening "ondeskundig".

.....

3. Niet is gesteld of gebleken dat het besluit waarvan beroep in strijd is met enig algemeen verbindend voorschrift, dan wel dat bij het nemen van zijn besluit, waarvan beroep, verweerder van zijn bevoegdheid kennelijk tot een ander doel gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden waartoe die bevoegdheid is gegeven. Het beroepen besluit komt dus niet in aanmerking voor vernietiging op een der in artikel 5 onder a of b, van de Wet adm. rechtspraak bedrijfsorganisatie genoemde gronden".

NOTEN (bijgewerkt tot 31 december 1983)

1. Stb. 1958, 72.
2. Uit De Koran in de vertaling van J.H. Kramers, in leven hoogleraar in het Arabisch en de instellingen van de Islam te Leiden, 7e druk blzz. 93-94, Elsevier Amsterdam-Brussel, 1980.
Zie ook The Koran, translated with notes by N.J. Dawood, reprint Penguin Books, 1977, p. 386-387.
3. Begrip Moslims-Christenen, Nr. 60, mei-juni 1982, C. Bouma blzz. 2-13, Islamitisch ritueel slachten.
4. Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden, KB 17 februari 1983, Stb. 70, Wolters-Noordhoff Groningen, 11e druk.
Artikel 6 GW (nieuw) correspondeert met de artt. 181 en 184 GW (oud), zie De Nederlandse Wetboeken, Fruin-editie 1982, W.E.J. Tjeenk Willink Zwolle.
5. Charles Hamilton, Lahore 1975, 2e druk.
6. Nederlandse staatswetten, editie Schuurman & Jordens 98-II, deel II, Uitvoeringsvoorschriften van de Vleeskeuringswet, 1981, 18e druk, Uitgave W.E.J. Tjeenk Willink Zwolle. Stb. 1957, 29 en Stb. 1979, 179.
7. Problemen rond ritueel slachten voor offerfeest. Marokkanen met schapen naar huis gestuurd, Nieuwsblad van het Noorden 28 september 1982.
Zie voorts AD 17 september 1983, blz. 42 Veel bloed en weinig pijn.
8. Besluit 17 januari 1977/Nr. 168072 Directoraat-Generaal van de Volksgezondheid, Hoofdafdeling Voedingsaangelegenheden, Stc. 1977, 19;
Besluit 30 juni 1980/Nr. 66237 idem in Stc. 1980, 139;
Besluit 5 juli 1983, nr. 251748, Stc. 29 juli 1983, Nr. 145;
Besluit 1 november 1983, nr. 253809, Stc. 16 november 1983, 223.
(zie ook Besluit 23 december 1957/Nr. 5320/EMC in Stc. 1957, Nr. 252).
9. Wet van 10 april 1869, Stb. 65.
Belangrijke wijzigingen o.a. bij Wet van 7 juli 1955, Stb. 390 en bij Wet van 26 september 1968, Stb. 494. Zitting 1970-1971 - 11 256.
10. De andere Islamitische begraafplaats bevindt zich in Amsterdam. Nieuwsblad van het Noorden 8 oktober 1982 en Telegraaf 16 oktober 1982.
Zie ook het artikel van J. Slomp in Dagblad Trouw 13 oktober 1982. *Inmiddels is op zaterdag 22 oktober 1983 de Moslim-begraafplaats te Hoogeveen geopend, NvhN 24 oktober 1983. Zie ook NvhN 10 september 1983 inzake richtlijnen Openbaar Ministerie en gemeenten.*
11. Zie voor problematiek rond wijziging bestemmingsplan te Veendam NvhN 11 december 1982 bij bouw moskee door Islamitische Vereniging.
12. Stc. 21 januari 1982, Nr. 14 blz. 5
13. Taakomschrijving werkgroep "religieuze voorzieningen", brief Minister Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, DWM-U-27854 dd. 7 juni 1982.
Ministerieel besluit WB U 29470 II dd.20 augustus 1982 inzake instelling werkgroep "religieuze voorzieningen minderheden" onder voorzitterschap van J.D.J. Waardenburg, hoogleraar Islam en Fenomenologie te Utrecht.
14. Zie opgemeld rapport Conclusies en aanbevelingen (blz. 74) ad C, blz. 80 e.v.
15. Zie Begrip Moslims-Christenen Nr. 63 jan./febr. 1983, blz. 26 ad 4, alsmede Begrip Moslims-Christenen Nr. 65 mei/juni 1983, blz. 19.
16. Shorter Encyclopaedia of Islam, H.A.R. Gibb en J.H. Kramers, E.J. Brill, Leiden 1974, blz. 165-166.
En Islam iranien - Aspects spirituels et philosophiques Tome I, Le Shi'isme duodécimain, Henry Corbin; Editions Gallimard, 1971. Zie met name de hoofdstukken II e.v.
17. Jurisprudentie ABW 1 - 10 januari 1983, Nr. 14.
18. Algemene Bijstandswet, Wet van 13 juni 1963, Stb. 284. Editie Schuurman en Jordens, 6; 6e druk 1982
19. Zie Rb. Amsterdam 3 november 1983, Rolnummer KG 83/1227, Kort Geding 1983, 336 en Vice-Pres. Rb. Amsterdam 8 december 1983, Rolnummer KG 83/1352.
Voorts Vice-Pres. Rb. Amsterdam 3 november 1983, Rolnummer KG 83/1237.
Zie de no's 39 en 40 van het overzicht juridische literatuur.
20. Leerplichtwet, Wet van 30 mei 1968, Stb. 303. Editie Schuurman en Jordens, 60; 10e druk 1983.
21. "Islam makkelijk excuus voor spijbelen", artikel van Maria Hendriks in de Volkskrant dd. 25 juni 1982.
Zie voorts Nieuwsblad van het Noorden dd. 26 juni 1982.
22. Betreft de artt. 1639p, 1638d BW en art. 6 BBA.
23. Praktijkids 1982, 1917.
24. Vestigingswet Bedrijven 1954, Wet van 25 februari 1954, Stb. 99 annex Bedrijfsvergunningenwet, Wet van 7 juli 1954, Stb. 330.
Editie Schuurman en Jordens, 121-I en II, 5e druk 1981.

COLLEGE VAN BEROEP VOOR HET BEDRIJFSLEVEN

Uitspraken inzake (ontheffing) Islamitisch (ritueel) slagersbedrijf.

Vestigingswet Bedrijven 1954, art . 15 lid 1 aanhef en sub b.
Delegatiebeschikking (IV) b-ontheffingen Vestigingswet Bedrijven 1954,
artt. 3, 4.

Wet administratieve rechtspraak bedrijfsorganisatie, art. 5

1. nr. 76/45/33 dd. 17-09-1976 niet gepubliceerd
2. nr. 76/45/34 " 24-09-1976 " "
3. nr. 76/45/35 " 28-10-1976 " "
4. nr. 76/45/44 " 14-03-1978 SEW 78/508 en AB 79/106
5. nr. 76/45/54 " 03-10-1979 SEW 80/198
6. nr. 76/45/55 " 08-08-1979 SEW 80/196
7. nr. 76/45/60 " 17-06-1980 niet gepubliceerd
8. nr. 76/45/65 " 30-07-1980 " "
9. nr. 76/45/66 " 14-11-1980 " "
10. nr. 76/45/67 " 26-05-1981 " "
11. nr. 76/45/71 " 30-12-1980 " "
12. nr. 76/45/74 " 24-04-1981 AB 82/70
13. nr. 76/45/67^H " 22-01-1982 niet gepubliceerd
14. nr. 76/45/81 " 23-06-1982 " "
15. nr. 76/45/78 " 28-07-1982 AB 83/207
16. nr. 76/45/88 " 12-04-1983 niet gepubliceerd

NB In al deze procedures was het Hoofdbedrijfschap Ambachten te 's-Gravenhage gedaagde.